

Медицький І.Б.

*Прикарпатський національний університет
ім. Василя Стефаника, доцент кафедри
кримінального права, к.ю.н., доцент*

ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ЧАСТИНІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЖОРСТОКІ ФОРМИ ПОВЕДІНКИ З ТВАРИНАМИ

Жорстока поведінка з тваринами, яка набуває особливого значення за умов її очевидності, негативно впливає на моральні засади суспільства, викликаючи деформації у психічному стані оточуючих. Такі ситуації є тим більш небезпечними, оскільки вони тісно пов'язані із чинниками більш високого рівня конфліктності соціуму в різних сферах. Небезпека цих форм полягає ще й у тому, що жорстоке поводження з тваринами стає нормою поведінки, безпосередньо впливаючи на взаємовідносини людей. Судова практика наочно демонструє, що багато із тих, хто скоює тяжкі насильницькі злочини проти особи, починали саме зі знущання над тваринами [3, с.11]. За даними МВС України, у 2001 р. за статтею 299 КК було порушено 5 кримінальних справ, у 2003 р. – 41, у 2005 р. – 35, у 2007 р. – 28, у 2009 р. – 54; протягом 2002-2009 рр. винесено 47 обвинувальних вироків [1]. Однак злочинам даної категорії притаманний високий рівень латентності, у зв'язку із чим вони часто залишаються поза сферою кримінальної реєстрації.

Розробці питань юридичної відповідальності за жорстокі форми поведінки з тваринами в Україні приділено чимало уваги, праці, зокрема, І.А. Головка, В.А. Копиляна, А.В. Ландіної, Л.С.Кучанської, В.В. Кузнєцова, Д.О. Калмикова, А.О. Данилевського суттєво розширили арсенал кримінально-правової науки в цій частині. Водночас продовжують залишатися проблемними питання, викликані термінологічним тлумаченням «жорстокого

поводження», визначенням форм його проявів, характеристикою елементів складу злочину, пов'язані з підставами розмежування кримінальної та адміністративної відповідальності, недоліками законодавчих конструкцій. Суперечлива слідчо-судова практика, помилки, що допускаються у процесі кваліфікації, при вирішенні питань звільнення від відповідальності чи призначенні покарання лише у черговий раз акцентують на цьому. Не слід залишати поза увагою й законодавчі спроби видозмінити цей механізм боротьби за допомогою засобів кримінально-правового впливу. На даний момент у Комітеті з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності ВР України знаходяться на опрацюванні 4 законопроекти, спрямовані на вдосконалення кримінальної відповідальності за жорстокі форми поведінки з тваринами. Положення одного з них стали предметом аналізу та підставою для пропозицій.

Законопроект №2083а від 21.06.13 р. (ініціатор – народний депутат України Лабунська А.В.), яким КК України доповнюється ст.2991, що регламентує відповідальність за порушення правил утримання домашніх тварин [4]. Незважаючи на те, що завдання шкоди домашніми тваринами внаслідок порушення правил їх утримання є достатньо розповсюдженим та небезпечним за своїми наслідками явищем, думки фахівців щодо кримінальної відповідальності за такі діяння суттєво різняться. На переконання одних дослідників, чинний КК України не містить норми про відповідальність за порушення правил утримання тварин, наслідком чого стало б тілесне ушкодження або смерть людини. На думку інших, бездіяльність, яка полягає у відсутності належного контролю за тваринами, невтручанні в їх поведінку, з боку того, хто міг забезпечити оточуючих від агресивної тварини, цілком охоплюється ст. 128 і ст. 119 КК України (якщо має місце необережне ставлення до суспільно небезпечних наслідків) або ст. 121 і ст. 115 КК України (якщо встановлено умисел щодо заподіяних наслідків) [2].

Погоджуючись у цілому із доцільністю криміналізації вищезгаданої поведінки, зупинимось на окремих моментах запро-

понованого складу злочину. Уявляється, що однаковою, а то на порядок і більшою небезпекою у контексті наслідків (коли «... тварина стала безпритульною або створила загрозу для життя або здоров'я людей – І.М.») буде характеризуватись порушення правил утримання й диких тварин (як звичних для нашої природи – вовків, ведмедів, хижих птахів, так і екзотичних – алігаторів). Саме тому предметом злочину пропонуваної ст. 2991 КК України повинні визнаватися не тільки домашні, а й дикі, хижі тварини, що утримуються, до прикладу, в неволі. В.О. Навроцький, переконаний у злочинності аналізованої поведінки людини, виокремлює умови настання кримінальної відповідальності за заподіяну тваринами шкоду, зокрема, особа була зобов'язана контролювати поведінку тварини, будучи її власником, або за родом роботи (дресирувальник, доглядач), або внаслідок попередньої поведінки (наприклад, дикі чи безпритульні тварини прикармливались особою) [2].

Варто також відзначити, що пропонувані наслідки порушення правил утримання тварин у вигляді подальшої їх безпритульності або створення загрози для життя або здоров'я людей не відповідають категорії суспільної небезпечності та можуть бути визнані лише суспільно шкідливими, притаманними виключно адміністративним проступкам. Існуюча ж норма у КупАПі (ст.154) буде створювати проблеми у правозастосуванні, із необхідністю вирішення питань притягнення осіб до кримінальної чи адміністративної відповідальності. Як видається, кримінальна відповідальність повинна наставати у випадку реального спричинення шкоди життю чи здоров'ю потерпілого, а не внаслідок самої лише загрози.

Як свідчить практика, для переважної кількості випадків порушення правил утримання тварин характерною є бездіяльність з боку їх господарів, при цьому автор законопроекту вважає, що криміналізувати слід лише активну поведінку (на це вказує формулювання ч.2 ст. 2991, де мова йде про «ті самі дії»). Ця ж частина передбачає у якості наслідків спричинення значної шкоди життю чи здоров'ю людей. Зауважимо, що термін «значна шкода»

є наскрізним кримінально-правовим поняттям, що вживається у контексті позначення матеріальної шкоди чи шкоди окремим правоохоронюваним інтересам – громадянина, державним чи громадським інтересам (ст.356 КК України), але аж ніяк не фізичної – шкоди здоров'ю чи життю особи. До того ж достатньо важко уявити на практиці, що означає собою «значна шкода життю» і яка шкода для життя буде «незначною».

Як вбачається, регламентація кримінальної відповідальності за жорстокі форми поведінки з тваринами є ще далекою від досконалості, предметом постійного наукового пошуку, критичних зауважень та пропозицій. Дискусія та обговорення пропонованих змін, спрямованих на вдосконалення механізму відповідної кримінально-правової охорони, однозначно сприятиме подальшій якості законодавчої конструкції, їх ефективній реалізації на практиці. Втім, дане зауваження рівнозначно стосується й інших проблем Особливої частини КК України.

1. Головка І.А. *Кримінальна відповідальність за жорстоке поводження з тваринами: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 210.* // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe? – Заголовок з екрану.
2. Дудоров О., Письменський Є., Данилевський А. *Порушення правил утримання тварин: кримінально-правовий аспект проблеми* // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://old.vet.gov.ua/data/news/news_500.doc – Заголовок з екрану.
3. *Кримінальна та адміністративна відповідальність за жорстоке поводження з тваринами : монограф. / Д.О. Калмиков, А.О. Данилевський; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2013. – 616 с.*
4. *Проект Закону про внесення змін до деяких законів України (щодо підвищення відповідальності осіб, які утримують домашніх тварин)* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=47048 – Заголовок з екрану.